

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ
НА НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ВНЗ «СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ»
/ ЗА ЗАГ. РЕД. В. О. ГОЛОВКА, А. З. ЗЛОТІНА, В. Л. МЄШКОВОЇ
Харків: Еспада, 2009. – 624 с.

Наприкінці 20 століття швидке зростання кількості населення Землі, розвиток промисловості, транспорту, енергетики, інтенсифікація сільськогосподарського виробництва та інші чинники призвели до різкого посилення впливу людини на природні процеси і, як наслідок, до порушення функціонування екосистем. Особливо небезпечним це виявилось для нестійких штучно створених екосистем – агробіоценозів, що займають величезні площі і залежать від діяльності людини. У рослинних агробіоценозах постійно змінюються взаємовідносини між культурними рослинами, їх шкідниками, збудниками хвороб, бур'янами. У зв'язку з концентрацією сільськогосподарських тварин на обмежених площах виникають складні й мінливі взаємовідносини між тваринами, збудниками хвороб, паразитами.

У зв'язку з цим особливої актуальності набула розробка наукових засад природоохоронних заходів, спрямованих на надання гармонійного характеру взаємовідносинам людини і біосфери. Наукові основи системи ведення сільського господарства можуть бути розроблені лише з використанням сучасних знань в галузі сільськогосподарської екології. В узагальненій і адаптованій для навчального процесу формі вони і представлені у книзі «Сільськогосподарська екологія».

Видання, рекомендоване Міністерством аграрної політики України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів II–IV рівнів акредитації, відрізняється від інших підручників і посібників з агроєкології тим, що в ньому детально розглянуто екологічні проблеми як рослинництва, так і тваринництва, методичні питання моніторингу агроєкосистем і лісу, наслідки антропогенного впливу на сільськогосподарські екосистеми та шляхи їх пом'якшення або подолання. Подібне коло питань висвітлене востаннє на рівні знань того часу у підручнику В. Тишлера (Тишлер В. Сельскохозяйственная экология. – М. Колос, 1971. – 455 с.).

Посібник "Сільськогосподарська екологія" написаний великим авторським колективом з 19 провідних фахівців із восьми вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ Харкова і Києва, а саме Харківської державної зооветеринарної академії, Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва, Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, Харківського гуманітарно-педагогічного інституту, Харківського національного економічного університету, Інституту шовківництва УААН, Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького та Національного аграрного університету (нині Національний університет біоресурсів і природокористування).

Посібник складається із 39 розділів, які дають змогу читачу (студенту) поступово ознайомитися з основними аспектами сільськогосподарської екології. Позитивним, хоча і незвичним, моментом є зазначення прізвищ авторів кожного розділу.

На початку дається визначення предмету сільськогосподарської екології, "як розділу екології, що вивчає взаємовідносини сільськогосподарських рослин, тварин і довкілля", об'єктам вивчення: "окремі види сільськогосподарських рослин і тварин, популяції, екосистеми, ..., певні види сільськогосподарських тварин на окремій території".

У наступних розділах посібник знайомить читачів із сучасним уявленням про біосферу, біогеохімічні цикли, кругообіг води, кисню та інших елементів на планеті, енергетику екосистем, екологічні піраміди, із класифікацією, динамікою, властивостями екосистем, принципами їх функціонування, основами факторіальної екології.

Висвітлюються екологічні проблеми земель сільськогосподарського використання, екологічні основи рослинництва, тваринництва і сільськогосподарського виробництва в цілому.

Розглядаються питання походження рослин і тварин сільськогосподарських ландшафтів, екологічні особливості формування педофауни міських агроценозів, склад рослин і тварин луків, садів, посівів сільськогосподарських культур, їхні зв'язки з агроєкосистемами та природними стадіями, наведено характеристику сучасного фітосанітарного стану сільськогосподарських комплексів.

РЕЦЕНЗІЇ

Проаналізовано умови місць перебування живих організмів, вплив клімату й погодних умов на розвиток основних сільськогосподарських рослин, особливості мікроклімату у полезахисних лісових смугах різної конструкції та їх вплив на ентомофауну, роль ссавців в агроценозах.

Розглянуто екологічні основи тваринництва, значення якості кормів, чинники зниження їх якості (комірні шкідники й мікотоксини), стратегія захисту тварин від захворювань і комах, шкідливих для свійських тварин.

Приділено увагу екологічному впливу організаційно-господарських, технологічних і ветеринарно-санітарних заходів на стан кролівництва, кліткового звірівництва, племінного та промислового шовківництва, екологічні проблеми аквакультури. Розглянуто наслідки штучної інтродукції та випадкового завезення нових видів фауни, екологічні й біоетичні проблеми зоопарків.

Описано приклади впливу агротехнічних заходів на функціонування екосистем, шляхи впровадження органічного сільського господарства, стандарти і нормативи якості навколишнього середовища в сільськогосподарських екосистемах, економічні основи екологізації сільськогосподарської діяльності, наведено перелік державних документів України природоохоронного спрямування.

Окремим блоком постають проблеми проникнення та впливу токсикантів у сільськогосподарські екосистеми, зокрема промислових забруднювачів, побутових відходів, а також питання організації екологічного моніторингу. Визначено мету, завдання, об'єкти, принципи, кількість і розміри облікових пунктів, особливості моніторингу лісів і агроекосистем.

Звичайно, як і в будь-яких комплексних працях, у різних розділах посібника трапляються повтори. Проте, у різних навчальних закладах відрізняються програми і, можливо, не всі розділи будуть охоплені при викладанні, тому певна автономність розділів є виправданою.

У цілому посібник, без сумніву, стане корисним не тільки для студентів агрономічних і зооветеринарних спеціальностей сільськогосподарських ВНЗ, біологічних факультетів університетів, а й для викладачів, аспірантів, науковців і практичних екологів.

© 2009 р. Л. В. Полякова, І. Ф. Букша